

Anna Rembowicz-Dziekciowska

KULTURA I DZIAŁALNOŚĆ TWÓRCZA POTENCJALNYM MOTOREM REWITALIZACJI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH STAREGO MIASTA W BYDGOSZCZY

Abstrakt. Artykuł prezentuje działania, mające na celu ożywienie przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy i dostosowanie ich do współczesnych potrzeb i oczekiwań mieszkańców. Głównym motywem regeneracji staromiejskiej przestrzeni publicznej i zwiększenia atrakcyjności obszaru może stać się kultura, twórczość artystyczna i tradycje historyczne.

Powodzenie procesu przekształceń zależy jednak od uwzględnienia dwóch jego aspektów: przedmiotowego i podmiotowego. Aspekt przedmiotowy to działania w sferze materialnej (poprawa jakości i stanu technicznego przestrzeni publicznej, zmiana funkcji budynków, wprowadzenie małej architektury, zieleni itd.). Aspekt podmiotowy to zaangażowanie do procesu przekształceń jak najszerszego grona uczestników.

Artykuł pokazuje próby włączenia do współpracy właścicieli nieruchomości, najemców, środowisk twórczych, organizacji i stowarzyszeń. Skuteczność zaproponowanego kierunku przekształceń zależy bowiem od spójności i jednoczesności działań prowadzących do osiągnięcia wspólnego celu – ożywienia przestrzeni publicznych i nadania im charakteru przestrzeni kreatywnych, wypełnionych sztuką i współtworzonych przez artystów i mieszkańców.

Słowa kluczowe: przestrzeń publiczna, przestrzeń kreatywna.

Obecny wizerunek historycznie ukształtowanego, najstarszego fragmentu Bydgoszczy jest konsekwencją wielu procesów społecznych i gospodarczych. Ulice, na których niegdyś koncentrowało się życie miejskie, głównie handlowe, straciły dawne znaczenie, nie pełnią nowych atrakcyjnych funkcji, mogących przyciągnąć mieszkańców miasta. Nieremontowane budynki, zamknięte lokale usługowe, opuszczone mieszkania w kamienicach spowodowały wyludnienie historycznego centrum miasta. Dlatego też władze miasta zainicjowały proces zmiany wizerunku tej części miasta oraz zaproponowania nowych funkcji, atrakcyjnych zarówno dla mieszkańców, jak i dla turystów.

1. Kultura i twórczość potencjalnym motorem przemian

Kultura, wszelka działalność twórcza i artystyczna postrzegana jest przez wiele samorządów gminnych jako nieustanne źródło wydatków, które w dobie kryzysu gospodarczego najłatwiej jest ograniczyć. Dlatego to właśnie twórcy i kreatorzy wszelkiej działalności kulturalnej wielokrotnie jako pierwsi odczuwają skutki ograniczenia budżetu gmin.

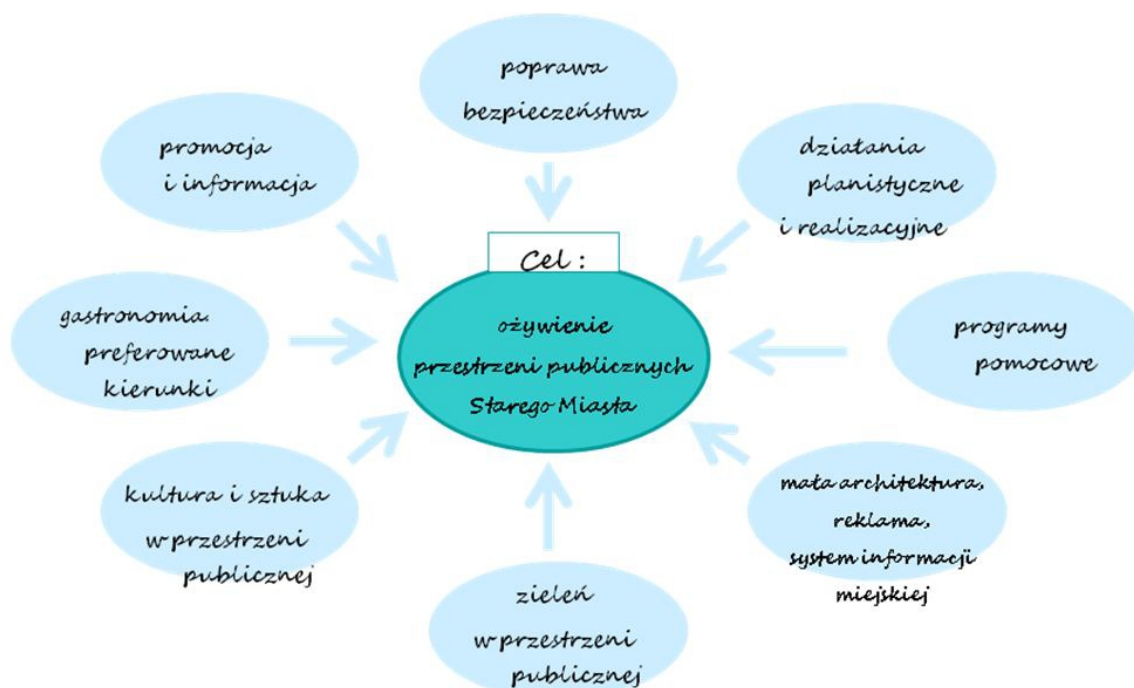
Jednocześnie częstokroć sami twórcy nie traktują swojej działalności jako źródła dochodu, lecz jako swoistą misję, całkowicie oderwaną od kategorii potencjalnych przychodów lub przynajmniej samofinansowania. Miejskie służby urbanistyczne chciałyby

rozpocząć zmiany w postrzeganiu roli i potencjału szeroko rozumianej działalności kreatywnej, zarówno przez samorządy gminne jak i samych twórców.

Poszukując nowych atrakcyjnych funkcji w celu zapewnienia atrakcyjności obszaru staromiejskiego, urbaniści uznali, iż to właśnie kultura, twórczość artystyczna i tradycje historyczne mogą stać się motorem przemian funkcjonalnych i głównym motywem regeneracji publicznej przestrzeni staromiejskiej Bydgoszczy. Oczekiwania takie dominowały również w wynikach ankiety, która rozpowszechniana była wśród mieszkańców. Odpowiadając na pytanie: *jakie funkcje powinny dominować w obszarze Starego Miasta*, zdecydowana większość ankietowanych wskazywała kulturę i sztukę oraz gastronomię. Na kolejnej pozycji ulokowała się turystyka i sport, funkcje handlowe zajęły dopiero czwarte miejsce.

Jak jednak sprawić, by wyludnione Stare Miasto stało się przestrzenią atrakcyjną dla mieszkańców? W ciągu ostatnich 10 lat w centrum ubyła 1/3 mieszkańców. Pustostany, zaniedbane kamienice, nierówne chodniki, parkujące wszędzie samochody, banki lub inne funkcje administracyjne i biurowe w parterach budynków nie ożywiają przestrzeni publicznej. Jak sprawić, aby w tej przestrzeni chciały działać środowiska twórcze, a mieszkańcy chcieli tu przychodzić?

Na etapie planowania działań do współpracy zaproszeni zostali właściciele najbardziej zaniedbanych nieruchomości. Chcieliśmy poznać ich oczekiwania, dowiedzieć się, co stanowi barierę w remontowaniu lub zmianie funkcji ich nieruchomości. Spotkania nie cieszyły się jednak zbyt dużym zainteresowaniem. Zdecydowanie większą aktywność wykazywało zrzeszające część właścicieli nieruchomości Stowarzyszenie Bydgoska Starówka, które już od lat podejmuje starania, by ulicy Długiej – głównej ulicy Starego Miasta, przywrócić dawną świetność. Wśród członków tego stowarzyszenia głosy były jednak

Ryc. 1. Działania służące ożywieniu przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy
Źródło: opracowanie własne

podzielone, część opowiadała się za utrzymaniem miejsc parkingowych na uliczkach Starego Miasta, a nawet za przywróceniem na wszystkich uliczkach ruchu kołowego, inni podzielali pogląd, iż priorytet dla samochodów jest sprzeczny z wykorzystaniem tej przestrzeni np. na ogródki gastronomiczne lub na wszelkie działania twórcze. Mając świadomość, iż od akceptacji właścicieli nieruchomości w znacznej mierze zależy powodzenie całego procesu przekształceń, ustalono, iż wycofywanie parkowania ze strefy staromiejskiej będzie następowało stopniowo, po realizacji parkingów wielopoziomowych lokalizowanych na obrzeżach strefy.

Uznaliśmy, iż należy działać kompleksowo (ryc. 1). Przyjęte do realizacji Uchwałą nr XXI/396/12 Rady Miasta Bydgoszczy z dnia 25 stycznia 2012 r. „Kierunki działań służące rewitalizacji przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy” wskazują dziedziny, w których działania muszą być prowadzone równolegle. Interdyscyplinarne podejście do problemu skutkować ma nadaniem bydgoskiej starówce indywidualnego charakteru, jako przestrzeni kreatywnej, wypełnionej sztuką i współtworzonej przez artystów i mieszkańców.

2. Poprawa jakości przestrzeni publicznych

Na atrakcyjność przestrzeni publicznych zdecydowany wpływ ma przyległe otoczenie: funkcja i stan techniczny zabudowy kubaturowej, rodzaj i jakość nawierzchni ulic i placów, mała architektura, formy zieleni oraz ich wzajemne relacje w przekształcanym obszarze.

W pierwszej kolejności działania interwencyjne winny więc dotyczyć sfery materialnej, rozumianej jako elementy fizyczne kształtujące i wpływające na wizerunek przestrzeni publicznych: w płaszczyźnie poziomej nawierzchnie ulic i chodników, w płaszczyźnie pionowej elewacje domów, jak również wyposażenie przestrzeni publicznych w elementy małej architektury oraz formy zieleni.

Równolegle z prowadzeniem remontów konieczne jest umiejętne, podporządkowane historycznej tkance miasta wkomponowanie współczesnej zabudowy oraz oddziaływanie na zmianę lub rozszerzenie funkcji budynków i lokali użytkowych (głównie w parterach budynków). Działania te mają na celu również stworzenie oferty mieszkań nowej jakości, co umożliwi przyrwy nowych mieszkańców, uczestników życia publicznego w strefie staromiejskiej.

Aby maksymalnie przyspieszyć działania administracyjne, poprzedzające wszelkie inwestycje, jednocześnie z „Kierunkami działań...” na Sesji Rady Miasta Bydgoszczy w dniu 25 stycznia 2012 r. uchwalony został miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

2.1. Obiekty kubaturowe

Podstawowym warunkiem poprawy jakości przestrzeni publicznych jest nie tylko odnowienie kamienic, ale i adaptacja istniejących tu obiektów – w zdecydowanej większości stanowiących własność prywatną, do nowych funkcji atrakcyjnych dla mieszkańców miasta. Większość obiektów zlokalizowanych w strefie staromiejskiej to budynki o dużej wartości historycznej, wpisane do rejestru zabytków lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Przeprowadzane remonty i modernizacje muszą uwzględniać ochronę wartościowych elementów historycznych. Niezbędnym warunkiem działań inwestycyjnych jest utrzymanie,

przywrócenie lub odtworzenie historycznych elementów wystroju architektonicznego elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, pokrycia dachów, z zastosowaniem tradycyjnych materiałów budowlanych. Wymogi te nie spotykały się jednak z aprobatą inwestorów, gdyż ich spełnienie powoduje znacznie podwyższenie kosztów przeprowadzanych remontów. Brak zgody na wyburzenie i ponowne odtworzenie historycznych kamienic skutkowało biernym oporem właścicieli nieruchomości, niezabezpieczających przed dalszą dewastacją swoich kamienic w centrum Starego Miasta. Długotrwałe utrzymujący się pustostan niekorzystnie wpływał na sąsiednie nieruchomości, na otaczającą przestrzeń publiczną.

Zainicjowanie procesu remontowego najbardziej zaniedbanych nieruchomości zależy od wielu czynników. Pierwszym z nich jest zaakceptowanie poszanowania i ochrony zachowanych wartości kulturowych budynków. Obecnie właściciele nieruchomości przekonywani są, że historia budynków, ich dawni właściciele, autentyczne mury, które były świadkami wielu historycznych wydarzeń, mogą stanowić "wartość dodaną", która po wyeksponowaniu i odpowiednim wypromowaniu może stać się dodatkowym magnesem przyciągającym mieszkańców Bydgoszczy lub potencjalnych najemców. Właścicielom nieremontowanych budynków przekazane zostały m.in. archiwalne informacje dotyczące posiadanych przez nich nieruchomości, kserokopie archiwalnych projektów i map obszaru dawnego miasta lokacyjnego oraz fragmenty historii Bydgoszczy, dotyczące ważnych wydarzeń historycznych. Od skutecznego przekonania właścicieli nieruchomości o słuszności takiego kierunku działań w znacznym stopniu zależy cały proces przywracania Staremu Miastu dawnej świetności.

Istotny jest również czynnik finansowy. Jak wynika z przeprowadzonej ankiety, większość właścicieli nieruchomości stwierdziło, że największą barierą w poprawieniu stanu technicznego budynków jest brak wsparcia finansowego ze strony miasta i brak własnych środków finansowych. Dlatego też przewidywane są zachęty finansowe: ulgi podatkowe, refundacja części poniesionych kosztów lub dotacje na remonty konserwatorskie.

2.2. Ulice i place sceną działań twórczych

O jakości przestrzeni publicznych Starego Miasta oprócz zadbanej elewacji kamienic decyduje także stan i jakość nawierzchni, estetyka obiektów małej architektury i urządzeń oświetleniowych a także sposób zagospodarowania ulic, których parametry i układ przestrzenny jest odzwierciedleniem średniowiecznego założenia urbanistycznego.

Strefa staromiejska to obszar, na którym należy ustanowić pierwszeństwo ruchu pieszego i rowerowego przy jednoczesnym ograniczeniu dostępu dla ruchu samochodowego. Samo uwolnienie tego obszaru od uciążliwości ruchu kołowego nie spowoduje jednak automatycznie wzrostu jego atrakcyjności. Ograniczenie ruchu kołowego w strefie staromiejskiej służyć ma przede wszystkim stworzeniu przyjaznej przestrzeni publicznej, która stanowić będzie kreatywną przestrzeń twórczą, wypełnioną sztuką i współtworzoną przez środowiska twórcze (również amatorskie) i mieszkańców. Aby stworzyć wyraźne preferencje dla pieszych oraz lepsze możliwości przyszłych działań artystycznych (galerie uliczne, koncerty, spektakle uliczne itp.) i funkcjonalnych (np. lokalizacja ogródków gastronomicznych), rozpoczęto przebudowę ulic położonych w strefie staromiejskiej, mającą

na celu nie tylko poprawę jakości nawierzchni, ale i wyeliminowanie parkowania, wysokościowe zróżnicowanie poziomu chodników i jezdni oraz zainstalowanie nowego, stylowego oświetlenia.

Zapowiedź likwidacji miejsc parkingowych w strefie staromiejskiej spotkała się jednak ze zdecydowanym sprzeciwem kupców, wskazujących, iż spowoduje to istotne ograniczenia w funkcjonowaniu ich obiektów. Początkowe gwałtowne i liczne protesty tracą na sile w miarę stopniowego wzrostu przekonania, iż stworzenie tętniącej życiem kreatywnej przestrzeni twórczej będzie większym magnesem dla mieszkańców miasta niż możliwość zaparkowania przed lokalem.

Niezależnie od powyższego samorząd Bydgoszczy zaangażowany jest w realizację parkingów wielopoziomowych, usytuowanych na obrzeżu strefy staromiejskiej.

2.3. Adaptacja obiektów do nowych funkcji – preferencje dla działań twórczych

Istotnym elementem kreowania Starego Miasta Bydgoszczy jako obszaru o artystycznym, twórczym klimacie jest koncentracja na jego terenie ośrodków prowadzących działalność twórczą związaną z kulturą i sztuką (np. malarstwem, rzeźbą, muzyką, aktorstwem, tańcem, działalnością literacką).

Aby umożliwić środowiskom twórczym funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, konieczne jest udostępnienie lokali użytkowych położonych w strefie staromiejskiej. Według stanu na dzień 15.11.2011 r., w granicach strefy staromiejskiej znajdowało się 106 zarządzanych przez Administrację Domów Miejskich gminnych lokali użytkowych (w 36 nieruchomościach), o łącznej powierzchni ok. 14 550 m², z czego 14 lokali o łącznej powierzchni ok. 620 m² stanowiły pustostany lub obiekty do wynajęcia.

W stosunku do tych obiektów i lokali użytkowych obowiązują następujące zasady:

- ogranicza się sprzedaż lokali użytkowych położonych w strefie staromiejskiej, dopuszczalny będzie jedynie najem czasowy, co pozwoli wpływać na rodzaj prowadzonej działalności i eliminować niepożądane jej rodzaje,
- umowy najmu uwzględniać będą preferencje dla funkcji z zakresu kultury, handlu wyrobami artystycznymi, rękodziełem, galerii sztuki, pracowni rękodzieła artystycznego, warsztatów i pracowni artystycznych, drobnego rzemiosła.

Przy wynajmowaniu lokali przeznaczonych na działalność kulturalno-artystyczną, stosowane będą preferencyjne wysokości czynszu pod warunkiem spełnienia następujących wymogów:

- lokal otwarty będzie dla wszystkich zainteresowanych co najmniej w godz. 15⁰⁰-21⁰⁰,
- działalność artystyczna (np. wystawy, koncerty, plenery, warsztaty) prowadzona będzie nie tylko w wynajmowanym lokalu, ale również cyklicznie w przestrzeni publicznej – na ulicach i placach Starego Miasta.

Trudniej jest wpłynąć na zmianę funkcji budynków prywatnych. Indywidualni twórcy nie mogą zaoferować właścicielom nieruchomości takich czynszów, jakie płacą np. banki czy inne komercyjne jednostki, a właściciele nieruchomości przy wynajmie swoich lokali kierują się przede wszystkim rachunkiem ekonomicznym. Z jednej strony dochody większości twórców nie pozwalają im na wynajmowanie lokali po cenach komercyjnych, z drugiej

zaś rozproszenie pracowni i galerii po całym mieście oraz ograniczone godziny ich funkcjonowania nie sprzyjają dotarciu do szerokiego grona potencjalnych nabywców, co znacznie ogranicza dochody artystów.

Stworzenie wypełnionej sztuką, kreatywnej dzielnicy prócz ożywienia przestrzeni publicznych umożliwiłoby również łatwe dotarcie do odbiorcy, co poza względami czysto estetycznymi może mieć znaczny wpływ na tworzenie nowych miejsc pracy oraz przychody twórców.

Zachęcanie środowisk twórczych do działania w konkretnym fizycznym obszarze Starego Miasta, prowadzone równoległe z medialną promocją tego obszaru jako przestrzeni twórczej, zaczyna przyciągać potencjalnych odbiorców, nabywców lub współuczestników działań twórczych.

Samorząd miasta ma świadomość, iż autentycznej działalności artystycznej nie można odgórnie zaprogramować ani pod względem terytorialnym, ani tematycznym. Można jedynie stwarzać jej przyjazny klimat i taki właśnie kierunek przyjęty został w Bydgoszczy.

2.4. Mała architektura w przestrzeni publicznej nawiązująca do historii i tradycji miejsca

Umiejętnie zastosowane elementy małej architektury mogą stanowić doskonałe dopełnienie obecnego wizerunku staromiejskich uliczek, placów i skwerów. Zastosowane symbole i formy nie mogą być agresywne czy przypadkowe, powinny nawiązywać do historii i tradycji miejsca lub funkcji budynków, podkreślając charakterystyczne wartości i cechy wyróżniające. Ważne jest uszanowanie kontekstu miejsca, nawiązanie do historii, skali i charakteru zabudowy a także wykorzystywanie dostosowanych do historycznej zabudowy materiałów i kolorystyki. Forma obiektów małej architektury może nawiązywać do wydarzeń i postaci, które związane były z Bydgoszczą, a przy tym charakteryzować wyłącznie nasze miasto.

Kształtowanie małej architektury może odbywać się z zastosowaniem realistycznych i tradycyjnych w formie rzeźb i pomników lub z wykorzystaniem współczesnych elementów wyrazu artystycznego, stanowiących aranżacje, które nie zaskakują w otoczeniu historycznej zabudowy. Detal architektoniczny może pojawiać się w różnorodnej formie, w postaci pomników, rzeźb lub malowideł, przedmiotów użytkowych, tzw. mebli miejskich, lub współczesnych instalacji i form przestrzennych. Elementy architektoniczne mogą być rozmieszczone na wszystkich płaszczyznach przestrzeni, na ścianach budynków, w posadzce placów i ulic, wśród nasadzeń zieleni.

Zasadne jest uspołecznienie działań związanych z wyborem miejsca i formy elementów małej architektury poprzez włączenie środowisk twórczych, znawców historii miasta oraz mediów do procesu ich tworzenia (np. konkursy).

2.5. Zielen w przestrzeni publicznej

Zielen w silnie zurbanizowanej strukturze Starego Miasta stanowi istotny element kształtowania jego fizjonomii, silnie identyfikujący przestrzeń, zwiększający atrakcyjność i rangę danego miejsca. Już niewielkie elementy zagospodarowania w formie ukwieconych

donic i pojemników, związanych z obiektami małej architektury ogrodowej, mogą zmienić wygląd ulicy, podkreślić reprezentacyjny charakter budynku, urozmaicić płaszczyznę placu.

Stare Miasto charakteryzuje się dość dużą intensywnością zabudowy i małą powierzchnią terenów zielonych, dlatego też konieczne jest wprowadzenie takich form zieleni, które przy minimalnej powierzchni terenu zagospodarowanego dadzą największy efekt wizualny. Nie zalecamy lokowania w przestrzeni publicznej tradycyjnych, typowych naziemnych donic. W aranżacji przestrzeni staromiejskich uliczek niezmiernie ważne jest dążenie do uzyskania indywidualnych kompozycji z zastosowaniem niestandardowych form i pojemników. Do tego typu działań zaangażować można twórców, którzy dzięki swojej wyobraźni i zmysłowi artystycznemu mogą stworzyć niepowtarzalne układy zieleni wkomponowane w klimat Starego Miasta.

Niestandardową propozycją uatrakcyjnienia przestrzeni publicznych zagospodarowanych zielenią jest wprowadzenie zielonych rzeźb w miejscach eksponowanych, w rejonie obiektów turystycznych. Zawsze są one sporą atrakcją, przyciągają widzów, wyróżniają daną przestrzeń spośród innych. Tematyką i formą mogą nawiązywać do symboli miasta, do znanych postaci lub do tradycji danego miejsca.

3. Działalność twórcza w przestrzeni publicznej

W Bydgoszczy organizowane są liczne imprezy kulturalne, w tym wiele cyklicznych, które utrwaliły się już w świadomości mieszkańców naszego miasta, regionu, a nawet całego kraju. Z uwagi na to, że niektóre z tych prestiżowych wydarzeń kulturalnych odbywają się w obiektach położonych daleko od strefy staromiejskiej, podejmowane są działania, które przyczynią się do promowania wydarzeń kulturalnych w przestrzeni publicznej Starego Miasta po to, by ich klimat i atmosfera były odczuwane w całym mieście i stanowiły powód do powszechnego ich celebrowania i organizowania imprez towarzyszących.

W celu promowania cyklicznych imprez kulturalnych prowadzone są działania przed rozpoczęciem i w trakcie trwania ważnych wydarzeń kulturalnych. W przestrzeni publicznej Starego Miasta, jak również w niektórych galeriach, restauracjach i pubach organizowane są koncerty, pokazy filmowe, występy grup teatralnych, ogólnodostępne warsztaty, happeningi, spektakle uliczne, wystawy artystyczne, kiermasze itp.

Wszystkie one umożliwiają czynny udział publiczności i przyczyniają się do edukacji kulturalnej mieszkańców, jak również wpływają na zwiększenie ich świadomości w zakresie kultury i sztuki.

Dla tworzenia i utrwalania artystycznego i twórczego klimatu Starego Miasta ogromne znaczenie ma aktywność lokalnych instytucji i ośrodków kultury, które w ramach swojej działalności zapewniają mieszkańcom bogaty program imprez kulturalnych i rozrywkowych: koncertów, spektakli, wystaw i wernisaży, prelekcji, projekcji filmowych itp. Istotnym ich celem jest także pobudzenie oraz pełne wykorzystanie możliwości bydgoskich środowisk twórczych oraz innych podmiotów tworzących kulturę, aby promując własne dokonania artystyczne, równocześnie zajęły się animacją kultury i działaniami artystycznymi w przestrzeni publicznej. Przy ich aktywnym współdziałaniu możliwa będzie realizacja

projektów, które ułatwią bydgoszczanom szeroki dostęp do kultury i jej wytworów oraz wpłyną na zwiększenie aktywności mieszkańców w korzystaniu z oferty kulturalnej miasta.

Wąskie, nastrojowe uliczki (np. Zaulek, Wąska), podwórka i place Starego Miasta, po wyremontowaniu i wyeliminowaniu ruchu samochodowego i parkowania pojazdów, mogą stać się miejscem promocji i sprzedaży prac artystów i twórców, w tym także uczniów szkół plastycznych i amatorów.

Tworzenie ulicznych galerii niewątpliwie przyczyni się do kreowania artystycznego wizerunku Starego Miasta i indywidualnego charakteru ulic. Ekspozycja malarstwa, rzeźby, rękodzieła, fotografii w galeriach ulicznych umożliwi bezpośrednio obcowanie ze sztuką obecną na wyciągnięcie ręki. Interesujące okazać się może umieszczanie dzieł w lokalach gastronomicznych, witrynach sklepowych lub aranżacja samych witryn przez znanych artystów.

Zmiana dotychczasowego charakteru ul. Długiej w miejską przestrzeń artystyczną ma zachęcić właścicieli istniejących tu lokali gastronomicznych do współpracy z twórcami i rozszerzenia swojej oferty o działalność artystyczną obejmującą wiele dziedzin sztuki, w tym malarstwo, rzeźbę, działalność teatralną, literacką, filmową. Spektakle i widowiska uliczne stwarzają możliwość wyjścia artystów poza ramy teatru instytucjonalnego, dotarcia do szerokiej publiczności i jej bezpośredniego zaangażowania w różnorodne działania artystyczne. Spektakle rozgrywane się w sercu miasta w naturalny sposób ożywiają przestrzeń placów i ulic Starego Miasta, wykorzystując specyficzne warunki przestrzeni miejskiej. W spektaklu ulicznym mogą współistnieć różnorodne formy działań artystycznych, od występów indywidualnych (wokalnych, tanecznych, akrobatycznych, muzycznych itp.), przez spektakle nawiązujące do tradycji teatru jarmarcznego, po rozbudowane widowiska plastyczno-poetyckie i happeningi (np. widowiska teatralno-muzyczne, rekonstrukcje wydarzeń historycznych, koncerty, pokazy pirotechniczne, performance).

Większe projekty artystyczne, widowiska i happeningi, przyciągające znaczne rzesze odbiorców, mogą być realizowane na placach miejskich: Starym Rynku i Rybim Rynku, lub w otwartej przestrzeni Wyspy Młyńskiej. Ciekawym, coraz częściej wykorzystywanym miejscem jest amfiteatr przy Operze Nowa, którego uruchomienie wymaga przycumowania jednostki pełniącej funkcję pływającej sceny. Stare Miasto z jego historyczną architekturą i malowniczą Wyspą Młyńską może stanowić doskonałe miejsce plenerów artystycznych (m.in. malarskich, fotograficznych), służących z jednej strony rozwojowi i doskonaleniu warsztatu artystycznego twórców, a z drugiej popularyzowaniu sztuki wśród przeciętnego odbiorcy i edukacji kulturalnej, przybliżającej wiedzę o warsztacie pracy twórczej. W celu promowania Starego Miasta oraz budowania jego artystycznego wizerunku na Bydgoskie plenery zapraszać można studentów krajowych i zagranicznych szkół i uczelni artystycznych.

4. Obiekty gastronomiczne – preferowane kierunki rozwoju

Dla kreowania i utrwalania artystycznego klimatu Starego Miasta istotne znaczenie ma funkcjonowanie i charakter lokalnych kawiarenek, restauracji, winiarni i pubów, które także winny stać się miejscem popularyzowania różnego rodzaju działań kulturalnych. Ze względu na komercyjny charakter tej działalności przyjęcie takiego kierunku przekształceń zależy

wyłącznie od woli prywatnych przedsiębiorców. Powodzenie tego przedsięwzięcia zależy od przekonania prowadzących działalność do słuszności takich rozwiązań. Lokale gastronomiczne ulokowane w strefie Starego Miasta oprócz oferowania bogactwa smaków mogą stać się zapleczem organizowanych w przestrzeni publicznej działań artystycznych (plenerów malarskich, spotkań z uznanymi artystami, występów artystycznych) o określonym profilu, co znajdzie wyraz w charakterze i aranżacji wnętrza. Mogą to być działania z zakresu:

- poezji i literatury (miejsce spotkań uznanych i początkujących poetów, pisarzy, krytyków, w którym promowane są książki i publikacje, organizowane są wieczory poetyckie itd.),
- teatru (miejsce spotkań aktorów, artystów, w którym prezentowane są krótkie formy teatralne, kabaretowe, pokazy taneczne),
- filmu (miejsce spotkań twórców filmowych, widzów i krytyków, w którym organizowane są kameralne pokazy filmów fabularnych i dokumentalnych, w tym amatorskich),
- muzyki klasycznej (miejsce spotkań miłośników muzyki klasycznej, w którym organizowane są koncerty lokalnych instrumentalistów, śpiewaków, w tym studentów wyższych szkół muzycznych),
- muzyki rozrywkowej (miejsce spotkań członków i fanów grup muzycznych, w którym każdy początkujący artysta mógłby zaprezentować i poddać ocenie publiczności swoje umiejętności),
- sztuk plastycznych (miejsce spotkań artystów i twórców, w którym organizowane są wystawy i wernisaże, gdzie obok profesjonalistów swoje prace prezentują także utalentowani amatorzy).

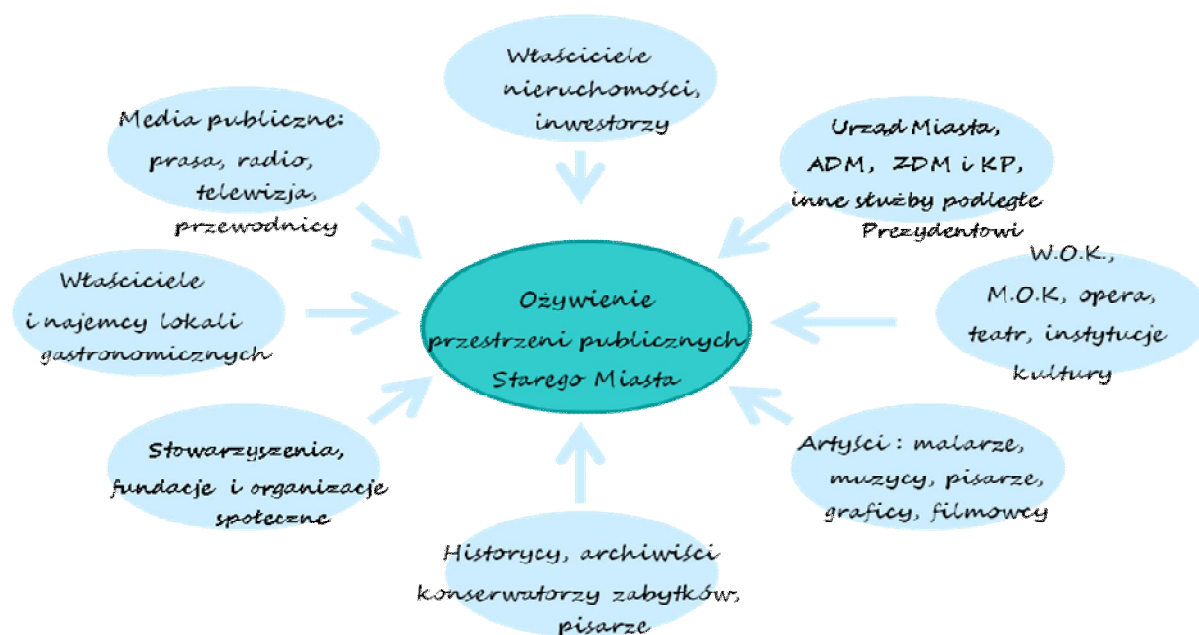
Zasadne jest, aby znaczna część wymienionych lokali w swoim bezpośrednim sąsiedztwie, w przestrzeni publicznej lokowała sezonowe ogródki gastronomiczne, których forma i wystrój będą nawiązywać do artystycznego charakteru dzielnicy. Doskonałym miejscem lokalizacji takich ogródków byłaby ul. Długa. Dlatego też urbaniści podjęli próbę zachęcenia do nawiązania współpracy właścicieli obiektów gastronomicznych i środowisk prowadzących działalność twórczą i artystyczną.

Doceniając rolę obiektów gastronomicznych w tworzeniu atrakcyjności strefy staromiejskiej oraz wielką różnorodność potencjalnych działań twórczych, które mogą się w nich odbywać, zwróciliśmy się do właścicieli i najemców lokali gastronomicznych z prośbą o akceptację przyjętego kierunku przekształceń i udostępnianie swoich lokali dla wszelkich działań artystycznych z zakresu malarstwa, rzeźby, muzyki, fotografii, filmu, aktorstwa, tańca, działalności literackiej, ale i sztuki ulicznej. Wpłynie to na zwiększenie atrakcyjności lokali, jak też umożliwi twórcom pozyskanie szerszego grona odbiorców. Zaproszenie do podjęcia działań w rewitalizowanej strefie skierowane zostało również do środowisk twórczych – galerii, stowarzyszeń, ośrodków kultury, teatrów itd. Wydaje się, iż ten kierunek działań spotkał się z akceptacją obu środowisk, wszelkie przemiany następują jednak w sposób ewolucyjny.

5. Samorząd lokalny stimulatorem a nie kreatorem ewolucji przestrzeni Starego Miasta

Ze względu na strukturę własnościową nieruchomości Starego Miasta, jak również całkowitą niezależność środowisk twórczych, wdrażanie zaplanowanych działań w znacznej mierze zależy od akceptacji, zaangażowania i współpracy właścicieli nieruchomości, mieszkańców, przedsiębiorców, środowisk twórczych, stowarzyszeń, mediów oraz wszystkich zainteresowanych przywracaniem przestrzeniom publicznym Starego Miasta charakteru przestrzeni integrujących społeczeństwo.

Ograniczenie działań jedynie do zakresu przynależnego samorządowi miasta (np. do wymiany nawierzchni ulic, ograniczenia ruchu kołowego i remontów nieruchomości gminnych) bez zaangażowania i przekonania właścicieli pozostałych nieruchomości a także

Ryc. 2. Potencjalni uczestnicy procesu ożywienia przestrzeni publicznych Starego Miasta w Bydgoszczy

Źródło: opracowanie własne

niezależnych środowisk twórczych skazałoby całe zamierzenie na niepowodzenie. Przywracanie strefie Starego Miasta w Bydgoszczy należnego jej prestiżu wymaga akceptacji i współdziałania wszystkich zainteresowanych stron, dlatego też Miejska Pracownia Urbanistyczna stale stara się pozyskiwać nowych zwolenników tego kierunku przekształceń (ryc. 2). Czas pokaże, czy nasze działania okażą się skuteczne.

CULTURE AND CREATIVE ACTIVITY AS A POTENTIAL DRIVING FORCE FOR THE REVITALIZATION PROCESS OF PUBLIC SPACES IN THE HISTORIC CITY CENTRE OF BYDGOSZCZ

Abstract. The oldest part of Bydgoszcz was historically formed as a consequence of many social and economic processes. The streets that used to accommodate trade and social interaction have now lost their significance and so the historic city centre is not attractive to the city inhabitants anymore.

Therefore, there is a need to bring vitality back through accommodating current public needs and expectations. Looking for new attractive functions to boost the area, we established that culture, art and tradition can play an important role in functional transformation, consequently leading the regeneration process of public spaces in the old city centre. Firstly, the quality of public spaces is to be improved through renovations of old apartment-houses, as well as resurfacing streets and public spaces. At the same time, a series of initiatives are being undertaken in order to change the functions of commercial premises and to introduce more attractive green spaces and small architecture.

Our initiatives are put into action through collaboration with property owners, cultural associations, and many others. These actions are coordinated by the City Council.

It is important for our initiatives to be approved by all concerned organizations and to be undertaken in parallel with cohesion aiming to bring vitality to public spaces in the form of areas thriving with art created jointly by artists and city inhabitants.

Key words: public space, creative space.

Mgr inż. arch. Anna Rembowicz-Dziekciowska
Miejska Pracownia Urbanistyczna
Bydgoszcz

